

4. Горіховський М.В. Перспективи розвитку фахової передвищої освіти в умовах діджиталізації. Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика : збірник тез Всеукраїнської наукової конференції, 18 червня 2020 р., м. Київ. С. 30–33.

УДК 347.78

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СВІТЛАНА КРАСНОЖОН, ЯРОСЛАВА ДЕПУТАТ

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Україна*

У процесі еволюційного розвитку суспільства, формування економіки знань, розвитком процесів цифровізації зростає цінність нематеріальних ресурсів. Інститут інтелектуальної власності активно розвивається у сучасному суспільстві. Об'єкти інтелектуальної власності у ВНЗ можуть бути представлені винаходами, корисними моделями, промисловими зразками, базами, даних, топологіями інтегральних мікросхем, розробкою програм, додатків, селекційними досягненнями, ноу-хау, шоу-хау, унікальні матеріали, твори, що захищаються авторським правом, оригінальні дані та інші творчі чи художні роботи, які мають цінність. Крім цього, інтелектуальна власність включає все, що може бути захищено законом або законодавством, як-от патенти, маскові роботи та сертифікати охорони сортів рослин, тощо. Також може включати фізичні втілення інтелектуальних зусиль і матеріальних досліджень (наприклад, моделі, прототипи, машини, пристрої, дизайн, креслення, апарати, прилади, схеми, напівпровідникові мікросхеми, комп'ютерні програми та візуалізації, біологічні матеріали, хімічні речовини, інші склади матерії, рослини та записи досліджень).

Варто зазначити, що як правило ВНЗ з технічною спрямованістю лідирують за кількістю зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності за рахунок зареєстрованих патентів. Традиційно реєстрація, облік та комерціалізація більшою мірою спрямовані на об'єкти промислової інтелектуальної власності. У сфері авторського права та творчості важливим є той факт, що мільйони користувачів Інтернету зараз є потенційними творцями авторського права, адже успішність розвинутих економік зростає залежить не від їхнього фізичного капіталу, а від здатності до мобілізації розумових здібностей своїх громадян.

Викладацька та науково-дослідна діяльність передбачає створення великої кількості об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, об'єктів авторського права у межах службових завдань. В умовах активної цифровізації права на ці об'єкти вимагають специфікації та захисту [1].

Відкриття та поширення знань завжди були ключовим компонентом місії університету. Це поширення знань у формі високоякісних наукових публікацій, тез, матеріалів конференцій та запрошених презентації є показником успіху як для університету, так і для окремого дослідника.

У той час як університети можуть заохочувати створення інтелектуальної власності, розповсюдження таких знань може обмежуватися відповідною комерційною цінністю знань і необхідністю їх захисту перед публікацією. Це особливо добре, для ситуацій, коли університети приймають спонсоровані дослідницькі гранти від промисловості, яка вимагає обмеженого доступу до результатів. Контрактні положення в цих приватних грантах можуть визначати затримки або обмеження в публікації результатів досліджень, природним результатом яких є приховування результатів досліджень з метою отримання комерційної вигоди.

На жаль у час швидкого розвитку інформаційного простору виникає питання, щодо захисту інтелектуальної власності. Адже наразі все менше перешкод, щодо використання запозиченого матеріалу, ідеї, розробки, тощо. Перш за все причина цього полягає у недостатній поінформованості. Саме через це, окрім питання інтелектуальної власності необхідно доносити й обговорювати саме її захист.

Доречним є більш детальний розгляд питання, щодо дотримання авторського права в інформаційно-освітньому просторі. Авторське право є галуззю права інтелектуальної власності. Відповідно до статті 418 Цивільного кодексу України право інтелектуальної власності – «це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності» [3]. Безпосередньо у сфері освіти питання права інтелектуальної власності й дотримання авторських прав базується на окремих статтях Закону України «Про науково-технічну інформацію» [2].

Так можливим є використання твору іншого автора безоплатно та без його згоди, за умов дотримання правил цитування. Ця норма прописана у статті 444 Цивільного кодексу України [3].

Для здійснення контролю, застосовуються технічні і правові засоби захисту:

- криптографічні конверти;
- контракти;
- цифрові сертифікати, тощо.

Використання таких засобів безумовно дозволяє вдосконалити систему охорони авторських прав, саме в інформаційному просторі, проте обмежує певну частину потенційних користувачів доступу до цієї інформації.

Нині в системі освіти все сильніше робиться акцент щодо запобігання академічному плагіату у сфері вищої освіти і науки. Проте, наприклад, повна середня освіта залишається, як правило, осторонь цього. Хоча повна середня освіта також розробляє та публікує матеріали, бере участь у наукових дослідженнях шляхом експериментальної роботи, що проводяться в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Боковня В.М. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник для студ. вищих навч. Закладів. Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2014. 452 с.

2. Закону України «Про науково-технічну інформацію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>

3. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>